

НАЦІОНАЛЬНЕ ПИТАННЯ В ІДЕОЛОГІЇ ТА ПРОПАГАНДІ

Максим Гон (Рівне)

Український націоналізм і євреї (1918–1939)

Відправним пунктом наших міркувань є констатація того, що протягом 1918–1939 рр. український націоналізм постає в двох іпостасях: націоналізмом титульної нації та (після падіння ЗУНР) національної меншини. Останній принципово відрізняється від націоналізмів титульних націй, оскільки здебільшого є реакцією на політику дискримінації та/або намагається втілити такі зміни, що відповідають власній уяві про правильне об'єднання суспільства.

Оскільки ЗУНР проіснувала нетривалий час, однозначно встановити ознаки українського державного націоналізму проблематично. Його компоненти можуть бути визначені шляхом аналізу законодавства й дій центральної влади у сфері національних відносин. Вони дають підстави вважати наріжними компонентами українського державного націоналізму принципи недискримінації за національною та релігійною ознаками, врахування інтересів національних меншин, відмову від їхньої асиміляції та, що є особливо значущим у реаліях багатонаціональної країни, готовність включити останні до складу української політичної нації.

Водночас, будучи продуктом інтелектуальної реакції на суспільні реалії, в яких перебуває спільнота, український державний націоналізм продемонстрував готовність задовольнити соціально-економічні інтереси титульної нації коштом національних меншин. Ця тенденція простежується в забезпеченні преференцій титульній нації в соціально-економічній сфері: протегування центром українських кооперативів та запровадження обмежень на вільну комерційну діяльність. Така політика зашкодила єврейському бізнесу, призвела до стрімкого падіння рівня життя євреїв Східної Галичини.

Падіння української держави призвело до перетворення українців в

одну з національних меншин Польщі. Еволюція статусу зумовила поступове формування нового ества їх націоналізму. Він став ідеологією національної меншини, яка зазнавала дискримінації, проживаючи на своїй етнічній території. Відтак український націоналізм поступово набув захисного характеру.

Його єврейська візія постає як сукупність кількох компонентів. Передусім як реакція на політичний курс євреїв у нових суспільно-політичних реаліях, що характеризуються не лише втратою українцями державності, а й їхньою дискримінацією в Польщі. Виникнувши як захисний за своїм еством, їхній націоналізм відносно швидко набув якостей наступального й превентивного, що були відбиттям громадсько-політичних оцінок на інтеграційний курс євреїв та їхню політичну лояльність до Другої Речі Посполитої.

Іншими визначальними компонентами єврейської візії українського націоналізму в 1919–1939 рр. були:

- 1) трактування євреїв противниками відродження української державності;
- 2) звинувачення їх в огульній симпатії до комуністичної ідеї;
- 3) намагання врегулювати економічні проблеми українців шляхом організації переможної конкуренції з євреями;
- 4) сповідування еміграційного варіанта вирішення єврейського питання.

Для вивчення означеної в назві проблеми слід принципово врахувати, що до початку 1930-х рр. політичні сили, які поступово акцептували ідеологію інтегрального націоналізму, суттєвого впливу на українсько-єврейські взаємини не справляли. Лише згодом, з початку 1930-х рр., свій вклад в означення проблеми «євреї і український націоналізм» внесли Організація українських націоналістів, згодом – Фронт національної єдності й менш впливові організації типу Український національний козакий рух.

Саме ними застосовувалися ті методи боротьби з євреями, що досі обтяжують національну пам'ять останніх: психологічний тиск, залякування, підпали, т.зв. політичне насильство. Немає сумніву, що згодом – під час «остаточного вирішення єврейського питання» нацистами – такі дії, як і нагнітання суспільної атмосфери навколо єврейського питання загалом, далися взнаки і вплинули на ставлення частини українців до жертв у час Голокосту.